

مرور جلوه‌هایی از شخصیت علمی و معنوی آیت‌الله العظمی میلانی
در گفت‌وگو با آیت‌الله سید جعفر سیدان

وقتی «نجف» به «مشهد» آمد

مریم احمدی شیروان | «العلماء باقون ما بقی الدهر» فقط کلامی حکیمانه از امیرالمؤمنین (ع) نیست؛ گزارشی است دقیق از واقعیتی زنده که در تاریخ علم و فقه است و می‌توان آن را دید. عالمانی که با مرگ، پایان نمی‌پذیرند؛ بلکه در حافظه علمی شاگردان، در روش استنباط آنها و در منش فکری‌شان استمرار می‌یابند. نام آیت‌الله العظمی سید محمد هادی میلانی، از همین شمار است؛ عالمی که حیات علمی‌اش نه با سال‌های عمر، که با عمق اثرگذاری‌اش سنجیده می‌شود. روایت این ماندگاری، گاه روشن‌تر و حقیقی‌تر، از زبان شاگردی بیان می‌شود که سال‌ها در محضر او نفس کشیده و زیسته است؛ هم‌چون آیت‌الله سید جعفر سیدان. آیت‌الله سیدان، با نگاهی که هم حاکی از احترام است و هم سرشار از دقت علمی، از استادی سخن می‌گوید که در تمام علوم حوزوی تسلطی کم‌نظیر داشت. «مرحوم آیت‌الله العظمی میلانی یک شخصیت علمی بسیار فوق‌العاده بودند. در تمام علوم حوزوی کاملاً مسلط بودند و در فقه و اصول، دارای تخصصی مثال‌زدنی.» این داوری، نه حاصل شیفتگی عاطفی، که برآمده از مقایسه‌ای سنجیده است؛ مقایسه کسی که محضر بزرگان نامدار حوزه را نیز درک کرده است و با اطمینان می‌گوید: «اگر در عصر خود بی‌نظیر نبودند، لااقل کم‌نظیر بودند.» روایت آشنایی آیت‌الله سیدان با آیت‌الله العظمی میلانی، با نقطه‌ای تعیین‌کننده آغاز می‌شود؛ لحظه‌ای که مسیر یک طلبه جوان را تغییر داد.

زمانی که تازه درس خارج را آغاز کرده و در اندیشه هجرت به قم یا نجف بود، تقدیر علمی او به مشهد گره خورد: «آن زمان در صدد بودم برای ادامه تحصیل به قم یا نجف مشرف شوم. اما تقدیر الهی چنین بود که ایشان به مشهد تشریف آوردند.» حضوری که به تعبیر اهل علم، تنها یک جابه‌جایی جغرافیایی نبود؛ بلکه انتقال مرکز ثقل علمی بود. «در شهر این جمله می‌چرخید که نجف به مشهد آمده است.» بخش مهمی از این جاذبه، به شیوه تدریس آیت‌الله العظمی میلانی بازمی‌گشت؛ شیوه‌ای که ذهن شاگرد را هم‌زمان با درس، به کار می‌گرفت. آیت‌الله سیدان با تأکید می‌گوید: «ایشان درس را طوری القا می‌کردند که در همان زمان القای درس، به شاگرد فرصت تفکر و تحلیل می‌دادند.» این دقت، صرفاً آموزشی نبود؛ نوعی مجاهدت علمی بود؛ تلاشی خستگی‌ناپذیر برای

رسیدن به جان‌مطلب. در کنار این صلابت علمی، بُعد اخلاقی شخصیت آیت‌الله العظمی میلانی نیز برای شاگردانش حضوری ملموس داشت؛ اخلاقی که در رفتار، توجه و حتی سکوت‌های حساب‌شده او جلوه می‌کرد. کرامت‌هایی که بی‌هیچ اظهار و ادعایی، درست در لحظه نیاز شاگردان آشکار می‌شد و نشان می‌داد که این علم، ریشه در تقوا دارد. برای آیت‌الله سیدان، آنچه از این سال‌ها به جا مانده، نه فقط محفوظات فقهی، که «دقت در بیان مطلب، بررسی همه‌جانبه، و ارائه سنجیده» است؛ روشی که تا امروز نیز آن را میراث ماندگار استاد می‌داند.

تا دنیا باقی است، زنده‌اند

اشاره کردیم کلام جاودان امیرالمؤمنین (ع) که می‌فرماید: «عالمان تا دنیا باقی است، زنده‌اند»، وعده‌ای است صادق که تجلی آن را در بقای نام و مرام بزرگانی چون آیت‌الله العظمی میلانی (رضوان الله تعالی علیه) می‌توان به وضوح دید. آیت‌الله سید جعفر سیدان، که گویی غبار زمان بر زلالی خاطراتش ننشسته، این حقیقت را شهادت می‌دهد و کلام را با توصیف جایگاه بی‌بدیل استادش آغاز می‌کند: «مرحوم آیت‌الله العظمی میلانی یک شخصیت علمی بسیار فوق‌العاده بودند. در تمام علوم حوزوی کاملاً مسلط و در فقه و اصول دارای تخصصی مثال‌زدنی بودند. با

اطمینان می‌توانم بگویم اگر در عصر خود در این دو علم بی‌نظیر نبودند، لااقل کم‌نظیر بودند. تسلط ایشان بر مسائل فقهی و اصولی، بسیار بسیار فوق‌العاده بود.»

این توصیف، مقدمه‌ای است برای ورود به دنیای جوانی خود ایشان؛ زمانی که طلبه‌ای مشتاق، سودای تحصیل در حوزه‌های سترگ نجف اشرف یا قم را در سر می‌پروراند. «آن زمان بنده تازه درس خارج را شروع کرده بودم و در صدد بودم برای ادامه تحصیل به قم یا نجف مشرف شوم. اما تقدیر الهی چنین بود که ایشان به مشهد تشریف آوردند.» ورود آیت‌الله العظمی میلانی به مشهد، یک رویداد عادی نبود؛ بلکه یک زلزله علمی در فضای آرام حوزه علمیه خراسان بود. چنان موجی از شور و شفع در میان طلاب و اساتید ایجاد شد که دیگر نیازی به هجرت برای تشنگان علم باقی نماند. آیت‌الله سیدان به یاد می‌آورد: «در شهر و در میان اهل علم، این جمله دهان به دهان می‌چرخید که "نجف به مشهد آمده است." همین یک جمله، وزن علمی و عظمت شخصیت ایشان را نشان می‌داد. برای ما دیگر جای تردیدی باقی نماند. رفتن من دیگر لازم نبود.

اولین درس خارج من هم‌زمان با ورود ایشان بود و تا زمانی که در قید حیات بودند، یعنی حدود هشت سال، این سعادت را داشتم که از اقیانوس علم و معرفت ایشان بهره‌مند شوم.»